

УДК 747:643

**ОСОБЛИВОСТІ ДИЗАЙНУ ІНТЕР'ЄРУ БІБЛІОТЕКИ
ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ****Сафронова О. О., Борисенко Г. В.**

Київський національний університет технологій і дизайну

У статті висвітлено основні фактори впливу на функціонально-планувальну організацію бібліотеки вищого навчального закладу, сучасні підходи до формування просторових рішень та дизайну бібліотек як у світі так і в Україні. Розглянуто тенденції використання нових типів бібліотечного устаткування в бібліотеках ВНЗ.

Ключові слова: інформаційні технології, соціально-комунікаційна діяльність, освітнє середовище, інтер'єр бібліотеки, сучасні тенденції в дизайні, вищий навчальний заклад

Бібліотека вищого навчального закладу, як невід'ємна складова його освітнього середовища, під впливом комплексу соціокультурних факторів і новітніх інформаційних технологій сьогодні набуває значної трансформації в усьому світі. Одне з головних завдань бібліотек ВНЗ – інформаційна підтримка навчального й наукового процесу, викликає в першу чергу необхідність освоєння і впровадження в робочий процес інформаційних і комп'ютерних технологій: створення електронних баз і каталогів науково-методичних видань, формування внутрішніх вузівських комп'ютерних мереж з можливістю виходу в глобальні інформаційні мережі для забезпечення доступу до електронних ресурсів науки й освіти. Зміни в інформаційному забезпеченні спонукають співробітників бібліотеки до надання нових послуг користувачам, ставлять нові завдання перед архітекторами і дизайнерами щодо оптимізації функціонально-просторового зонування, впровадження сучасних засобів дизайну в інтер'єр бібліотеки вузів. Зазначимо, що якщо питання реорганізації і проектування бібліотечного простору успішно вирішуються в передових країнах ближнього і дальнього зарубіжжя, в бібліотеках вузів України основні зрушення відбуваються у функціонально-технологічній сфері їх діяльності.

Постановка завдання

Тема розгортання соціально-комунікаційної діяльності в бібліотечно-інформаційній сфері є однією з провідних у фаховій літературі з бібліотекознавства. Так, в роботі А. Л. Кухаренко бібліотека вищого навчального закладу позиціонується, як соціально-комунікаційний центр творчого розвитку і самореалізації особистості [6].

Т. О. Колесникова та Г. Н. Черненко розглядають формування нових соціальних моделей розвитку і вдосконалення бібліотек вищих навчальних закладів, що відповідають вимогам сучасності [1, 10]. Тенденції розвитку університетських бібліотеках у країнах Заходу розглянуті у працях Т. В. Єрмоєнко, Т. О. Колесникової [3, 5]. Культурно-просвітницька діяльність бібліотек ВНЗ, що розглядається, як засіб реалізації виховної функції бібліотеки, висвітлена в роботах Будасової А. П. та ін [2].

Сучасні погляди щодо модернізації архітектурно-предметного середовища бібліотеки ВНЗ, висвітлені в роботах Р. Самотій, В. Нефьодова, В. Білоуса [9, 7, 1].

В Україні роботи з трансформації бібліотек вузів лише набирають обертів, хоча застосування інформаційно-комунікаційних технологій для багатьох бібліотек це вже сьогодні. Діяльнісний підхід до проектування, зміни сценографії процесів, що повинні відбуватися в бібліотечному просторі, вимагають визначення і впровадження нових підходів до його функціонального зонування і дизайну.

Завдання дослідження: на основі аналізу сучасних науково-обґрунтованих концепцій бібліотеки вузу, передового досвіду проектування, визначити основні фактори впливу на функціонально-планувальну організацію її інтер'єрного простору; тенденції і особливості формування його просторових рішень і дизайну, як у світі так і в умовах України.

Результати досліджень

Проведені дослідження показали, що з впровадженням нових інформаційних технологій і появою нових форм навчання значно зріс перелік завдань бібліотек вузів. Обслуговування різних категорій користувачів стало більш диференційованим, а однією з головних перспективних тенденцій розвитку бібліотек ВНЗ є перетворення їх на інтегровані інформаційні центри, що об'єднують в собі функції і сервіси традиційної бібліотеки з наданням користувачам інформації на усіх існуючих видах носіїв. Більше того, завдання бібліотек ВНЗ сьогодні полягає у забезпеченні нерозривної єдності двох типів діяльності: з обслуговування читачів (інформаційна складова) і організації міжособистісного спілкування. Важливо зберегти бібліотеку як соціальний простір, а не просто електронний пункт зберігання інформації, створити простір не тільки для індивідуальної роботи, а і для колективної, що є однією з ланок вирішення проблеми соціалізації молодого людини в майбутньому [8, 6]. Не можна також не враховувати загальні світові тенденції у формуванні інтер'єру бібліотечного простору, коли стираються межі між музеєм і арт-галереєю, між бібліотекою і театром і всі вони

реструктуруються в нову форму – бібліотечно-інформаційний центр, що нагадує зручний в побуті медіа-супермаркет, де усі носії зібрані разом і «все по полицках».

В роботі Колеснікової Т. О., розглянуто формування нових функціональних моделей розвитку і вдосконалення бібліотек вищих навчальних закладів і визначені цікаві, на наш погляд, концепції основних моделей бібліотек України та світу. Вона виділяє такі моделі як: **«Бібліотека – інформаційний інтелект-центр»**, **«Бібліотека – центр інформаційної грамотності»**, де, враховуючи різке зростання педагогічного аспекту, бібліотека стає центром навчання (існує в окремих європейських ВНЗ, таких як університет Преторії в Південно-Африканській республіці та Каролінський університет у Швеції); модель **«Бібліотека – інформаційний ресурсний центр»**, що позиціонується, як банк ідей (існує в деяких університетах Швеції, Хорватії та Росії), та модель – **«Бібліотека – інформаційний медіа-центр»**, пов'язана з переходом провідних ВНЗ на новий рівень інформатизації з використанням інформаційно-комунікаційних технологій на найвищому їхньому рівні – медіа [4].

Таке співіснування різних за функціями моделей бібліотеки ВНЗ залежить від ряду об'єктивних факторів, в тому числі площі наявних приміщень в закладі.

У зв'язку з переглядом ролі і функцій сучасної бібліотеки ВНЗ, в наукових роботах архітектурного спрямування розробляється номенклатура приміщень сучасної університетської бібліотеки, а також, в цілях оптимізації процесу проектування, тривають дослідження в напрямку пошуку необхідного співвідношення функціональних зон, пов'язаних з виконанням технологічних бібліотечних процесів, і громадських просторів, що виникають в результаті розширення функцій бібліотеки [9, 10].

Так, на основі аналізу світового досвіду проектування і будівництва університетських бібліотек, в роботі Черненко Г. Н. запропоновані три структурні моделі сучасних університетських бібліотек (табл. 1), що відрізняються співвідношенням площ основних функціональних зон залежно від можливостей вищого навчального закладу щодо їх реалізації [10].

Проведені дослідження досвіду проектування і адаптації сучасних бібліотек ВНЗ показали, що підходи до дизайну їх інтер'єрів, як закордоном так і в Україні, за останні десятиріччя значно змінились. Бібліотека перетворюється на культурно-просвітницький центр. Замість поширеного класичного прийому організації простору у вигляді системи ізольованих приміщень, все частіше застосовуються підходи поєднання функцій освіти, спілкування і відпочинку у безперервному, перетікаючому просторі, де широко використовуються мультимедійні системи.

Таблиця 1

Співвідношення площ основних функціональних зон сучасних університетських бібліотек залежно від архітектурно-типологічної моделі

№	Назва моделі	Характеристика	Рекомендоване співвідношення площ основних функціональних зон
1	Базова модель	Характеризується мінімальним складом приміщень, обумовленим бібліотечною технологією. Цю модель доцільно застосовувати при проектуванні філій.	обслуговування – 34% зберігання – 25% службово-виробнича - 15% аудиторна – 6% суспільна – 20% загальної площі будівлі
2	Розширена модель	Характеризується додатковим складом приміщень, що надає можливість виконувати більший спектр культурних і комунікативних завдань відносно базової моделі.	обслуговування – 32% зберігання – 15% службово-виробнича – 15% аудиторна – 6% суспільна – 30% змішаного обслуговування – 2% загальної площі будівлі.
3	Композитна модель (інтелект-центр)	Має оптимальні функціональні можливості для підвищення освітнього рівня користувачів, наукової роботи, інтелектуального дозвілля і спілкування відвідувачів. У цій моделі номенклатура приміщень усіх основних функціональних зон представлена максимально повно.	обслуговування – 27% зберігання – 7% службово-виробнича – 15% аудиторна – 6% суспільна - 40% змішаного обслуговування – 5% загальної площі будівлі. Інтелект-центри доцільно використати як центральні бібліотеки великих університетів.

Така поліфункціональність при необхідності забезпечення психологічного комфорту і врахування вподобань сучасної молоді людини щодо устрою середовища життєдіяльності, впливає на концепцію функціонального зонування і формування інтер'єру бібліотеки. Поруч з відкритими та закритими зонами для індивідуальної роботи, в сучасному інтер'єрі ВНЗ можуть співіснувати ізольовані від шуму бокси, зони тиші, відокремлені зони для коворкінгу і проведення семінарських занять. І все це обладнане ергономічними, комфортними і різноманітними меблями (від звичайного стільця до комфортного дивана, від крісла-трансформера до індивідуальних кабін (табл. 2)), що задовольняють потреби різних категорій користувачів. Більшість університетських бібліотек західних країн, повністю переходять на відкритий доступ до фондів, забезпечуючи максимальну їх доступність для читачів. Характерною рисою дизайну бібліотечного простору університетів є плюралізм стилістичних рішень.

Таблиця 2

Трансформація функціональних зон сучасної бібліотеки вузу

Зона для коворкінгу, Вроцлавський університет, м. Вроцлав, Польща

Закрита зона для індивідуальної роботи, Технічний університет, м. Дельфи, Нідерланди

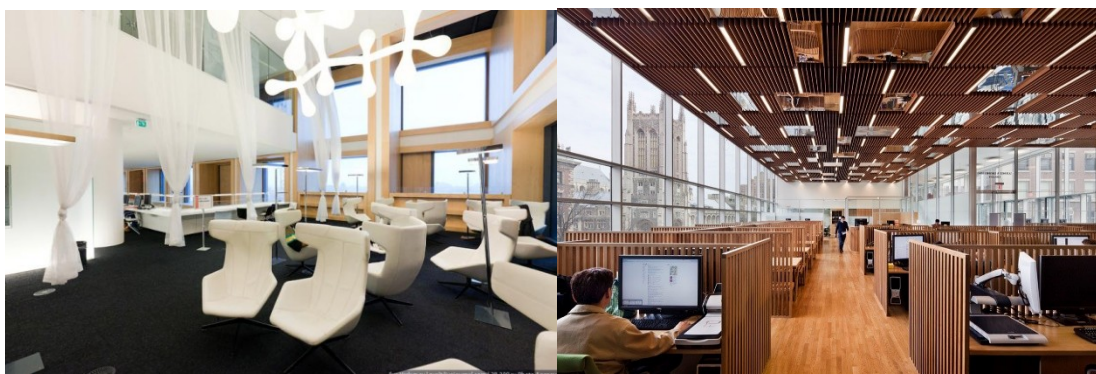

Відкриті робочі місця для індивідуальної роботи, оснащені комп'ютерами.
Філологічна бібліотека Вільного університету, м. Берлін, Німеччина

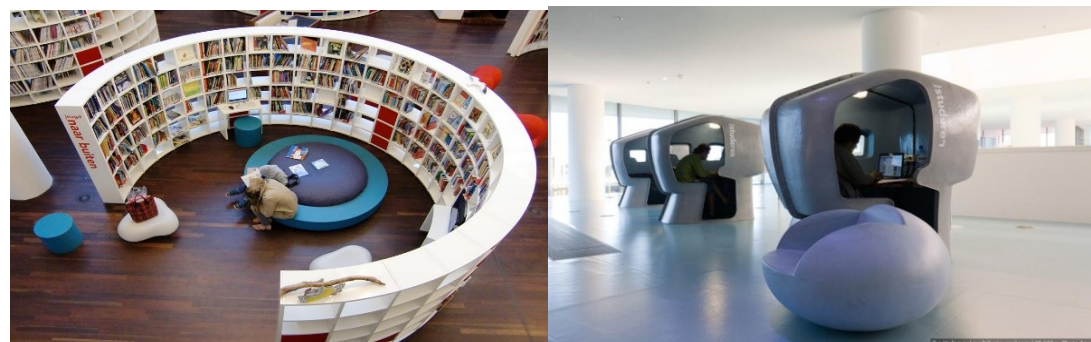
Продовження таблиці 2

Мультимедійна зона, Seikei University library, м. Токіо, Японія.

Зона тиші, Публічна бібліотека, м. Амстердам, Нідерланди

Відокремлені індивідуальні зони, бокси. Публічна бібліотека, м. Амстердам, Нідерланди

Зазначимо, що більшість існуючих бібліотеки ВНЗ України мають ряд архітектурно-будівельних особливостей, що обмежують реалізацію сучасних підходів до дизайну бібліотечного простору: пріоритет типового будівництва малих і середніх університетських бібліотек, що склався у 60-80 роки ХХ століття; розміщення біля 50

університетських бібліотек в пристосованих будівлях; обмеженість системи вільного доступу до фондів бібліотеки, основний тип зберігання – закритий; розташування вбудованих і прибудованих університетських бібліотек при учбових або адміністративних корпусах та ін. [10]. Але вже сьогодні у деяких вітчизняних бібліотеках спостерігається тенденція як до створення комплексних медіацентрів для студентів, так і до включення окремого приміщення медіатеки у структуру бібліотеки. Зміни в системі обслуговування вже відбулись в ряді бібліотек ВНЗ України, наприклад: КНУТД м. Київ, НТБ ім. Г.І. Денисенка НТУУ (КПІ) м. Києва, ХПУ (НТІ) м. Харків та ін. Велика кількість бібліотек вітчизняних університетів позиціонується як інтегрований інтелектуальний простір, заповнений різноманітними інформаційними ресурсами та засобами інформаційної взаємодії.

Значні зміни в сучасному обслуговуванні проводяться в бібліотеці КНУТД, де здійснюється розвиток електронних комунікацій і створення електронно-інформаційного середовища, яке поступово стає ефективною складовою науково-освітньої інфраструктури університету. У бібліотеці функціонує комп'ютерний зал на 12 робітників міст і підключена зона Wi-Fi (безкоштовного доступу до освітніх ресурсів Інтернет), яка охоплює три читальні зали і інформаційно-бібліографічний відділ, де користувачі мають можливість працювати з електронним каталогом. Для студентів денної і заочної форми навчання фахівці бібліотеки проводять заняття з інформаційної культури. Бібліотека успішно використовує інтерактивні форми роботи із студентами: зустрічі, тренінги, щомісячні засідання клубу «Літературне перехрестя», організовує віртуальні виставки на сайті бібліотеки, традиційні книжно, ілюстративні виставки до знаменних і пам'ятних дат. Окрім інформаційної та освітньої функції починає впроваджуватись культурна, соціальна, комунікативна та ін. Це вимагає включення в планувальну структуру бібліотечної будівлі приміщень, не пов'язаних безпосередньо з технологією бібліотечного обслуговування.

Висновки

Необхідність надавати увесь спектр послуг по здійсненню інформаційно-освітньої, науково-дослідницької, культурної і комунікативної діяльності у просторі сучасної бібліотеки університету, враховуючи при цьому індивідуальні психологічні властивості особистості студента-користувача, змінили підходи до функціонального зонування і дизайну бібліотечного простору, висунувши на передній план наступні вимоги:

- організація відкритого доступу до книжкових фондів;
- функціональне зонування інтер'єру з можливим включенням наступних зон різного призначення: колективної і індивідуальної роботи (включаючи зони різного рівня ізолюваності аж до індивідуальних боксів), зон для творчості, різних культурних заходів, виставок, релаксації і харчування та ін.;
- забезпечення можливості динамічної трансформації простору;
- обов'язкове включення сучасних медіа-засобів;
- розширення номенклатури меблів різного призначення;
- образне рішення простору для забезпечення психологічного комфорту і створення необхідної атмосфери праці, творчості, спілкування.

Напрямок подальших досліджень – визначення шляхів впровадження сучасних засобів дизайну в інтер'єр бібліотечного простору ВНЗ існуючих бібліотек України (шляхів адаптації існуючого фонду приміщень).

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоус В. П. Проектна діяльність як інструмент модернізації бібліотеки вищого навчального закладу / В. П. Білоус // Вісн. Кн. палати. – 2014. – № 4. – С. 17-19.
2. Будасова А. П. Культурно-просвітницька діяльність як засіб реалізації виховної функції бібліотеки / А.П. Будасова. – К. : Зав. Бібл. економічного інституту ДВНЗ «КНУ». – 2014. – 1-5 с.
3. Еременко Т. В. Современные информационные технологии в университетских библиотеках США / Т. В. Еременко; Ряз. гос. пед. ун-т им. С. А. Есенина. – Рязань, 2001. – С. 32-46.
4. Колеснікова Т. Інтеграція бібліотек ВНЗ України: сучасний стан та перспективи розвитку (за результатами соціологічного дослідження) / Т. Колеснікова // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – 2010. – Вип. 27. – С. 209-217.
5. Колеснікова Т. Етапи інформатизації бібліотек вищої школи України і США: порівняльна характеристика / Т. О. Колеснікова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2010. – № 4. – С. 59-66.
6. Кухаренко А. Л. Бібліотека ВНЗ як соціально-комунікаційний центр творчого розвитку і самореалізації особистості / А. Л. Кухаренко // Вісн. Харків. держ. акад. культури. – 2014. – Вип. 43. – С. 150-157.

7. Нефедов В. Информационное пространство нового поколения. Эволюция формы / В. Нефедов // Библ. дело. – 2005. – № 11. – С. 10-14.
8. Пасмор Н. П. Бібліотечно-інформаційне забезпечення самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів юридичного профілю: Автореф. дис... канд. пед. наук: 07.00.08 / Н. П. Пасмор; Харк. держ. акад. культури. – Х., 2003. – 20 с.
9. Самотий Р. С. Архітектурний простір бібліотеки вищого навчального закладу: від реального до ідеального / Р. С. Самотий // Наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. Івана Огієнка. – 2010. – Вип. 2. – С. 262-271.
10. Черненко Г. Н. Принципы формирования архитектуры университетских библиотек: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. арх.: спец. 05.23.21 «Архит. зданий и сооружений» / Г. Н. Черненко. – Нижній Новгород, 2012. – С. 5-9.

***Особенности дизайна интерьера библиотеки высшего учебного заведения
Сафронова Е. А., Борисенко А. В.***

Киевский национальный университет технологий и дизайна

В статье отражены основные факторы влияния на функционально-планировочную организацию библиотеки высшего учебного заведения, современные подходы к формированию пространственных решений и дизайну библиотек как в мире так и в Украине. Рассмотрены тенденции использования новых типов библиотечного оборудования в библиотеках ВУЗА.

Ключевые слова: *информационные технологии, социально-коммуникационная деятельность, образовательная среда, интерьер библиотеки, современные тенденции в дизайне, высшее учебное заведение*

***Features of design interior of library of higher educational establishment
Safronova O., Borysenko H.***

Kyiv national university of technologies and design

In the article the basic factors of influence are reflected on a functionally-plan organization of library of higher educational establishment, modern approaches to forming of spatial decisions and design of libraries as in the world so in Ukraine. The tendencies of the use of new types of library equipment are considered in the libraries of university of higher learning.

Keywords: *information technologies, of socialcommunication activity, educational environment, library interior, modern tendencies are in a design, higher educational establishment*